

LUNDS UNIVERSITET
Medicinska fakulteten

Vårdhundars betydelse för personer med demenssjukdom

En litteraturstudie

Författare: Jackie Fredriksson & Tanja Larsson

Handledare: Maria Johansson

Kandidatuppsats

Hösten 2020

Lunds universitet
Medicinska fakulteten
Programnämnden för omvårdnad, radiografi samt reproduktiv, perinatal
och sexuell hälsa
Box 157, 221 00 LUND

Vårdhundars betydelse för personer med demenssjukdom

En litteraturstudie

The importance of therapy dogs for people with dementia

A literature study

Författare: Jackie Fredriksson & Tanja Larsson

Handledare: Maria Johansson

Kandidatuppsats

Hösten 2020

Abstrakt

Syfte: Syftet var att undersöka betydelsen av vårdhundar för personer med demenssjukdom.

Metod: En litteraturstudie med induktiv ansats som innefattar tio vetenskapliga artiklar av både kvantitativ och kvalitativ metod. Materialet har analyserats genom en integrerad analys. **Resultat:** Litteraturstudiens resultat visar att intervention med vårdhund kan bidra till ökad livskvalitet samt välbefinnande genom att bland annat öka positiva känslor, minska negativa känslor och minska beteendemässiga och psykiska symtom vid demenssjukdom. Intervention med vårdhund kan även ha en positiv effekt på personer med demenssjukdoms fysiska- samt sociala förmåga genom förbättrad rörelseförmåga, balansförmåga, social interaktion och ökat intresse för omgivningen.

Diskussion/Slutsats: Slutsatsen kan dras att vårdhundar kan ha betydelse för personer med demenssjukdom på flera olika sätt. Dock är evidensen begränsad och mer forskning krävs inom området.

Nyckelord

Demenssjukdom, vårdhund, terapihund, animal assisted intervention, animal assisted therapy, animal assisted activity

Lunds universitet

Medicinska fakulteten

Programnämnden för omvårdnad, radiografi samt reproduktiv, perinatal och sexuell hälsa

Box 157, 221 00 LUND

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Introduktion	2
Problemområde	2
Bakgrund	3
Djurs betydelse för människan	3
Sociala tjänstehundar	3
Vårdhundar	4
Hundar som intervention i hälso- och sjukvården	5
Demenssjukdom	6
Beteendemässiga och psykiska symtom vid demenssjukdom	6
Läkemedel och icke-farmakologiska metoder	7
Virginia Hendersons omvårdnadsteori	8
Syfte	8
Metod	9
Urval	9
Datainsamling	9
Kvalitetsgranskning	12
Dataanalys	13
Forskningsetiska avvägningar	13
Resultat	14
Emotionell betydelse	15
BPSD	16
Fysisk förmåga	16
Social förmåga	17
Diskussion	18
Diskussion av vald metod	18
Diskussion av framtaget resultat	19
Slutsats och kliniska implikationer	23
Författarnas arbetsfördelning	23
Referenser	24
Bilaga 1 (2)	27
Bilaga 2 (2)	28

Introduktion

Problemområde

Svår demenssjukdom kännetecknas av kraftig nedsättning i kognitiva förmågor. Den kognitiva nedsättningen leder till ett ökat behov av hjälp med aktiviteter i det dagliga livet samt utgör ett hinder för personens sociala förmåga. Många personer med demenssjukdom upplever även bristande motivation, depressiva symtom samt en nedsatt livskvalitet (Holopainen et al., 2019). International Council of Nurses (ICN, 2017) etiska kod beskriver att sjuksköterskans grundläggande ansvarsområde är att främja hälsa, förebygga sjukdom, återställa hälsa och lindra lidande. Det går inte att bota demenssjukdom, men god omvårdnad är av stor betydelse för att främja hälsa, lindra lidande och därmed underlätta vardagen för personer med demenssjukdom. Den läkemedelsbehandling som finns tillgänglig idag kan lindra symtom eller fördröja utvecklingen av sjukdomen (Edberg & Ericsson, 2017). De läkemedel som används vid demenssjukdom medför dock en hög risk för biverkningar vilket kan påverka personens välbefinnande. Det är därför viktigt att överväga vilka effekter icke-farmakologiska metoder kan ha för personer med demenssjukdom (Kverno et al., 2009). Cohen-Mansfield (2003) menar att många läkemedelsrelaterade problem hade kunnat undvikas genom ökad kunskap om icke-farmakologiska metoder.

På senare tid har allt mer uppmärksamhet riktats mot att använda sig av icke-farmakologiska interventioner. Bland annat har studier bedrivits kring att använda vårdhundar inom hälso- och sjukvården men evidensen är begränsad. Det finns därmed ett stort behov att ytterligare forskning för att klarlägga om interventioner med vårdhundar kan ha betydelse för personer med demenssjukdom som en icke-farmakologisk metod. (Bernabei et al., 2013; Nordgren & Engström, 2012).

Bakgrund

I bakgrunden har författarna valt ut, definierat och fördjupat relevant bakgrundsinformation och bärande begrepp utifrån studiens syfte och teoretiska förhållningssätt. I bakgrunden förekommer flera olika begrepp. För att underlätta för läsaren har författarna valt att förtydliga dem genom en begreppsförklaring, se bilaga 1.

Djurs betydelse för människan

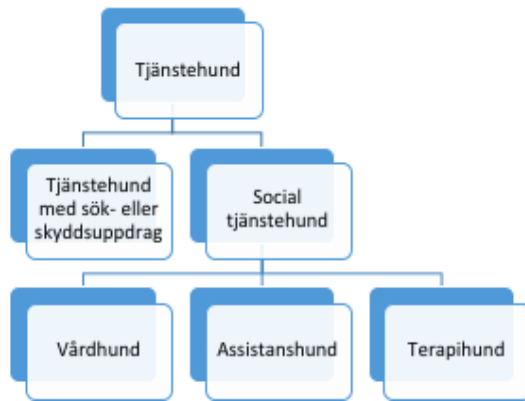
Långt tillbaka i historien har husdjur följt människan på olika sätt. Rester från ett människoskelett bärande på en hundvalp har hittats från 12 000 år tillbaka vilket tyder på att interaktion mellan människor och djur ha funnits sedan dess. I slutet av 1700-talet användes kaniner och kycklingar inom terapi av personer med psykiska sjukdomar för att lära personerna självkontroll. Även Florence Nightingale beskriver redan på 1860-talet att små djur kan utgöra ett bra sällskap för långvarigt sjuka personer (Morrison, 2007). Idag finns djur i nära hälften av alla hem och för många individer bidrar närvaron av djur till både nöje och återhämtning (Håkansson et al., 2008). Även om djur har varit betydelsefulla för människan under lång tid är det först under den senare tiden som mer forskning har bedrivits kring djurs betydelse för människan (Zents et al., 2017).

Sociala tjänstehundar

En tjänstehund utbildas på ett specifikt sätt för att utföra ett specifikt uppdrag. Tjänstehundar delas upp i tjänstehundar med sök- och skyddsuppdrag samt sociala tjänstehundar.

Tjänstehund med sök- och skyddsuppdrag är till exempel en hund som används inom polisen, tullen eller Försvarmakten. Social tjänstehund är en hund som efter beslut från socialtjänsten eller hälso-och sjukvården arbetar för en eller flera personer med funktionsnedsättning eller sjukdom. Det finns olika typer av sociala tjänstehundar, till exempel assistanshundar, vårdhundar och terapihundar (Swedish Standards Institute [SIS], 2013). Se Figur 1.

Figur 1. Förtydligande av begreppsindelning.

Assistanshundar är utbildade för att hjälpa en person med särskilda uppgifter, utifrån individens funktionsnedsättning eller sjukdomstillstånd. Det finns olika typer av assistanshundar, till exempel signalthundar, servicehundar och diabetes- eller epilepsihundar. Diabeteshundar varnar sin ägare vid höga eller låga blodsockernivåer, medan epilepsihundar varnar för kommande epileptiska anfall. Signalthundar kan hjälpa personer med hörselnedsättning att varna när till exempel dörrklockan eller väckarklockan ringer. Genom att assistanshundar kan underlätta i olika situationer kan personens välbefinnande samt självkänsla öka, vilket kan ha positiv effekt på personens livskvalitet (Lundqvist et al., 2018).

Det har visats att användandet av terapihundar i skolmiljö kan bidra med goda effekter för både lärarnas och elevernas allmänna välbefinnande. Inom skolpsykologi kan en terapihund underlätta och förbättra behandlingen genom att hundens närvaro bland annat ökar känslan av trygghet med sitt icke-dömande sätt. Det har även visats att fysisk kontakt mellan människa och hund kan minska ångest, rädsla samt depression (Zents et al., 2017).

Vårdhundar

Vårdhunden är en social tjänstehund som är utbildad och arbetar i team med sin förare. Det finns idag en standardiserad utbildning, utformad av Swedish Standards Institute (SIS, 2013). Målet med utbildningen är att bygga upp hundens och förarens förmåga till lyhördhet, kommunikation och samverkan i mötet mellan patient och hund. Utbildningen är utformad för

att belysa de eventuella risker samt möjligheter som finns vid användandet av vårdhund som intervention. Utbildningen innehåller både teoretisk och praktisk kunskap där ämnen som etik och bemötande, basala hygienrutiner och smittskydd samt djuromsorg är en del av utbildningsinnehållet. Utbildningen genomförs på ett år och sker under 800 timmar, fördelat på 40 veckor. För att bli certifierad som vårdhundsteam krävs genomförd utbildning i kombination med godkänt teori- och certifieringsprov. Vårdhundsteamet används sedan inom vård och omsorg för att hjälpa personer med olika funktionsnedsättningar (Swedish Standards Institute [SIS], 2013).

Hundar som intervention i hälso- och sjukvården

Det finns olika sätt att arbeta med hundar inom vård och omsorg. “Animal assisted intervention” (AAI) är ett samlingsnamn för olika typer av interventioner med djur (AVMA, 2011). Hund är det mest vanligt förekommande djuret inom AAI. Anledningen till att det är fördelaktigt att använda hundar är både deras vilja att lära och vara människor till lags, men även deras naturliga förmåga till social interaktion med människor (Bernabei et al., 2013).

“Animal assisted therapy” (AAT) innebär en målstyrd intervention där ett djur som uppfyller specifika krav är en integrerad del av en behandlingsprocess. AAT är utformat för att främja personens hälsa, genom att bidra till en förbättring av fysisk, emotionell eller kognitiv funktion. AAT kan ske på olika sätt, både genom sessioner i grupp eller individuellt. Interventionen utförs och styrs av en utövare med specialkompetens inom området. Processen dokumenteras, utvärderas och följs upp regelbundet utifrån interventionens mål (AVMA, 2011).

“Animal assisted activity” (AAA) är en mindre målstyrd och mer spontan intervention där djuret närvarar under en aktivitet tillsammans med personen. Syftet med AAA är att djurets närvaro ska bidra till ökad motivation samt främja en social förmåga och lärande. AAA kan utföras i flera olika miljöer, utav personer med utbildning inom området eller av volontärer med djur som uppfyller specifika krav (AVMA, 2011).

Demenssjukdom

Demenssjukdom är en kognitiv svikt med bakomliggande neurologiska sjukdomstillstånd. För att diagnostiseras med demenssjukdom krävs det att personens kognitiva funktion är sänkt i förhållande till nivån innan sjukdomen. Svikten ska också vara så uttalad att den påverkar personens vardagsliv. I Sverige har ungefär 130 000–150 000 personer någon typ av demenssjukdom och cirka 20 000 personer insjuknar varje år. Risken för att drabbas av demenssjukdom ökar med stigande ålder (Socialstyrelsen, 2017).

Demenssjukdom delas in i stadierna lindrig, medelsvår och svår. I det lindriga stadiet är symtomen relativt diffusa och personen klarar till stor del av sitt vardagsliv. Vid medelsvår till svår demenssjukdom blir det som tidigare fungerat bra i vardagen allt mer utmanande, vilket innebär ett ökat behov av stöd. Demenssjukdom, nedsatt kognitiv förmåga, hög ålder och bristande förmåga att utföra vardagliga aktiviteter utgör även en ökad risk för fallolyckor. Fallolyckor leder till fler sjukhusinläggningar, ökade kostnader för samhället och inte minst ett ökat lidande för den drabbade individen (Institute of Medicine, 1992). Även Socialstyrelsen (2017) belyser problematiken med fallolyckor hos personer med demenssjukdom. Regelbunden balans- och styrketräning är viktigt för att förebygga fallrisken (Socialstyrelsen, 2017).

Det är vanligt att de kognitiva nedsättningarna leder till kommunikationssvårigheter, vilket gör det svårt för personen att uttrycka sina fysiska och psykiska behov och önskemål. Utöver det kan även uppmärksamheten samt minnes-, tanke- och orienteringsförmågan påverkas (Edberg & Ericsson, 2017). Den kognitiva nedsättningen kan också leda till att den sociala förmågan påverkas, då minnessvårigheter kan leda till att personen glömmet bort att engagera sig i sociala sammanhang. Även kommunikationssvårigheter utgör ett hinder för viljan eller förmågan att delta i sociala situationer (Hackett et al., 2019). Det är viktigt att komma ihåg att symtomen vid demenssjukdom skiljer sig åt från individ till individ och hur sjukdomen yttrar sig beror på vilken del av hjärnan som är drabbad (Edberg & Ericsson, 2017).

Beteendemässiga och psykiska symtom vid demenssjukdom

Av personer med demenssjukdom upplever 90% sekundära symtom någon gång under sjukdomsförloppet. Dessa symtom brukar benämnas som beteendemässiga eller psykiska

symtom, så kallade BPSD. BPSD kan förekomma under hela sjukdomsförloppet och symtomen kan komma i skov. Symtomen skiljer sig åt och kan vara allt från depression och ångest till agitation. Psykotiska symtom med vanföreställningar och hallucinationer är också vanligt förekommande (Gerlach & Kales, 2020). Agitation och andra symtom av BPSD är i många fall associerat till sämre livskvalitet och minskat engagemang i vardagliga aktiviteter och relationer. Symtomen utgör också en belastning för personer i omgivningen, som närstående och hälso- och sjukvårdspersonal (Livingston et al., 2005).

BPSD kan bero på flera faktorer och det är viktigt att identifiera den bakomliggande orsaken för att minska lidandet (Socialstyrelsen, 2017). För att kunna bedöma individens BPSD är en inblick i symtomens karaktär och varaktighet, förmildrande och försvårande faktorer samt information gällande tidigare interventioner av stor vikt (Gerlach & Kales, 2020). BPSD kan bero på att personen med demenssjukdom har behov som inte är uppfyllda eller att personen upplever smärta eller obehag. Andra orsaker kan vara kommunikationsproblem där personen med demenssjukdom inte kan uttrycka sin önskan eller göra sig förstådd. Det är också vanligt att en för hög dos av läkemedel eller en kombination av läkemedel kan orsaka BPSD (Socialstyrelsen, 2017).

Läkemedel och icke-farmakologiska metoder

Läkemedel är idag en central del i vårdandet av äldre personer. Det är också inom den gruppen en markant högre risk för läkemedelsrelaterade problem, såsom biverkningar, medicineringsfel och ineffektiv läkemedelsbehandling. Av alla sjukhusinläggningar bland äldre personer orsakas ungefär 30% av läkemedelsrelaterade problem (Chan et al., 2001). Orsaker till att äldre personer har ökad risk att drabbas av läkemedelsrelaterade problem är flera. Bland annat kan det bero på åldersrelaterade förändringar av olika organs funktioner. Till exempel är njur- men också leverfunktionen många gånger nedsatt vilket leder till en förändrad farmakokinetik för olika läkemedel, men också en förändrad farmakodynamik (Norlén, 2014; Pfister et al., 2017).

Bland personer med demenssjukdom eller annan kognitiv nedsättning är andelen sjukhusinläggningar orsakade av läkemedelsrelaterade problem ännu högre (Pfister et al., 2017). BPSD behandlas vanligen med antipsykotiska läkemedel, vilket ofta resulterar i oönskade biverkningar som försämrad kognitiv förmåga och förvirring (Ballard et al., 2009).

Icke-farmakologiska interventioner är därför ett effektivt och mer säkert alternativ för behandling av BPSD (Martini de Oliveira et al., 2015). Läkare och sjuksköterskor har ofta stor kunskap om läkemedel som skrivs ut för behandling av BPSD, men desto mindre kompetens gällande icke-farmakologiska alternativ. Till följd av det skrivs läkemedel ut istället för att icke-farmakologiska alternativ testas. Personen med demenssjukdom behandlas sedan under en lång tid med läkemedel, vilket ökar risken för biverkningar och på längre sikt påskyndar sjukdomsförloppet och döden. Genom ökad kunskap om effekter och indikationer för icke-farmakologiska alternativ inom hälso- och sjukvården kan läkemedelsrelaterade problem undvikas (Cohen-Mansfield, 2003).

Virginia Hendersons omvårdnadsteori

De behov som en individ normalt sett själv kan tillfredsställa kan med en progredierande demenssjukdom bli allt svårare att tillgodose. Individer med demenssjukdom kan därmed bli beroende av stöd från hälso- och sjukvården, samhället eller närstående för att få sina behov uppfyllda (Lundqvist et al., 2018). Dessutom kan det utgöra en svårighet för personer med demenssjukdom att uttrycka sina behov. Flera vanligt förekommande beteendemässiga och psykiska symtom, till exempel ångest och agitation, kan grunda sig i behov som inte tillgodosetts. För att en individ ska uppleva hälsa är det av stor betydelse att personen får sina behov uppfyllda (Edberg & Ericsson, 2017). Enligt Virginia Henderson är det 14 grundläggande behov, psykiska och fysiska, som människan behöver få tillgodosedda för att uppnå känsla av välbefinnande. Hendersons omvårdnadsteori grundar sig i en människosyn där patienten betraktas som en enskild individ som behöver stöttning för att uppnå hälsa och oberoende (Wiklund Gustin & Lindwall, 2012). När personen inte längre själv kan tillgodose sina grundläggande behov är sjuksköterskan främsta mål att hjälpa patienten att tillgodose dessa så självständigt som möjligt. Dock är varje person unik och tillgodosedandet av de grundläggande behoven behöver därför anpassas utifrån individen (Henderson, 1978).

Syfte

Studiens syfte var att undersöka betydelsen av vårdhundar för personer med demenssjukdom.

Metod

Studien genomfördes som en deskriptiv litteraturstudie med induktiv ansats för att besvara studiens syfte. En litteraturstudie är en forskningsöversikt, vilket innebär en överblick och sammanställning av den redan befintliga forskningen inom området. Litteraturstudier kan både inspirera till ny forskning samt underlättar för till exempel sjuksköterskor som ska arbeta evidensbaserat att ta del av den sammanställda forskningen som finns inom ämnet (Kristensson, 2014).

Urval

Sökningar efter vetenskapliga artiklar inom litteraturstudiens valda ämne genomfördes i databaserna PubMed och Cinahl. PubMed och Cinahl är två vetenskapliga databaser med något olika inriktningar inom vårdvetenskap. PubMed har inriktning på medicin- och omvårdnadsvetenskap och Cinahl är inriktat på vårdvetenskap (Kristensson, 2014).

Sökningarna gjordes utifrån studiens syfte, att undersöka betydelsen av interventionen; vårdhundar, för populationen; personer med demenssjukdom. Inklusionskriterier var artiklar som är publicerade från år 2005 och framåt, skrivna på engelska och publicerade i vetenskapliga tidskrifter. Både studier med kvalitativ och kvantitativ metod inkluderades. Endast studier med hundar som intervention inkluderades.

Datainsamling

Sökningen gjordes systematiskt utifrån studiens syfte i två sökblock. Det första sökblocket innefattade interventionen, det vill säga vårdhundar. Sökorden bestod av "*Animal assisted therapy*", "*Animal assisted intervention*", "*Animal assisted activity*", "*Dog assisted intervention*" och "*Dog assisted therapy*". I PubMed söktes "*Animal assisted therapy*" som Medical Subject Headings (MeSH) och övriga termer som fritext. I Cinahl söktes alla termer som fritext. Det andra sökblocket innefattade populationen, det vill säga personer med demenssjukdom. Sökordet var "*Dementia*" och söktes i PubMed som MeSH och i Cinahl som Subject Heading. I det första sökblocket kombinerades de olika sökorden med den

booleska söktermen “OR”. De två sökblocken kombinerades sedan med den booleska söktermen “AND”.

Sökningen resulterade i 108 artiklar varav 20 återfanns i båda databaserna och uteslöts därför vid läsning av abstract i Cinahl. Vid läsning av titel och abstract exkluderades artiklar vars studie undersökte intervention med andra djur än hundar samt robotar och leksaksdjur. Även artiklar som inte använde lämplig metod för litteraturstudien, till exempel review-artiklar, exkluderades. Det resulterade i totalt 37 artiklar som sedan lästes i fulltext av författarna.

Utifrån de artiklar som lästes i fulltext identifierades ytterligare artiklar som använde felaktig metod eller intervention för studien syfte. Datainsamlingen resulterade slutligen i 15 artiklar som var relevanta för studiens syfte. Sökningarna redovisas i tabell 1 och 2.

Tabell 1. Sökning i PubMed

Databas PubMed	Sökord	Antal träffar	Lästa abstracts	Lästa i fulltext	Kvalitetsgranskade	Inkluderade i resultatet
#1	"Animal Assisted Therapy"[MeSH]"	629				
#2	"Animal Assisted Intervention"	93				
#3	"Animal Assisted Activity"	35				
#4	"Dog assisted intervention"	10				
#5	"Dog assisted therapy"	28				
#6	#1 OR #2 OR #3 OR #4 OR #5	705				
#7	"Dementia"[MeSH]	168 996				
#8	#6 AND #7	50				
#9	#8 AND Filter	44	44	24	7	5

Sökningen gjordes 2020-11-19

Filter: Engelska, publicerade från 2005.

Tabell 2. Sökning i Cinahl

Databas Cinahl	Sökord	Antal träffar	Lästa abstracts	Lästa i fulltext	Granskade	Inkluderade i resultatet
S1	"Animal assisted therapy"	1 161				
S2	"Animal assisted intervention"	42				
S3	"Animal assisted activity"	27				
S4	"Dog assisted therapy"	15				
S5	"Dog assisted intervention"	3				
S6	S1 OR S2 OR S3 OR S4 OR S5	1 178				
S7	(MH "Dementia+")	74 597				
S8	S6 AND S7	100				
S9	S8 AND Filter	64	44	13	8	5

Sökningen gjordes 2020-11-19

Filter: Engelska, publicerade från 2005, Akademisk tidsskrift.

Kvalitetsgranskning

För att säkerställa kvaliteten på de 15 artiklar som framkom från sökningarna användes granskningsmallar från Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU, 2020a), för både kvalitativa och kvantitativa studier. Utifrån studiernas metod och design valdes lämpliga granskningsmallar för att identifiera systematiska fel och metodologiska brister.

För de kvantitativa studierna användes *Mall för kvalitetsgranskning av observationsstudier* (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering [SBU], 2014a) och *Mall för kvalitetsgranskning av randomiserade studier* (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering [SBU], 2014b). I granskningsmallarna bedöms risken för systematiska fel inom sex olika områden. Genom att besvara frågor inom varje område bedömdes risken för systematiska fel som låg, medelhög eller hög. För de kvalitativa studierna användes granskningsmallen *Bedömning av studier med kvalitativ metodik* (Statens beredning för medicinsk och social utvärdering [SBU], 2020b). De kvalitativa studierna granskades för metodologiska brister inom åtta områden. Även här besvarades frågor inom varje område som fastställde de metodologiska bristernas betydelse för studiens kvalitet.

Vid granskning av både kvantitativa och kvalitativa studier bedömdes kvaliteten som låg då risken för systematiska fel eller metodologiska brister bedömdes som hög inom något av områdena. Studier med låg kvalitet exkluderades från litteraturstudien. I studier där majoriteten av områdena bedömdes ha medelhög risk för systematiska fel eller metodologiska brister, bedömdes även kvaliteten som medelhög. Då majoriteten av områdena bedömdes ha låg risk för systematiska fel eller metodologiska brister bedömdes kvaliteten som hög. Efter kvalitetsgranskningarna identifierades sju kvantitativa och tre kvalitativa artiklar med hög eller medelhög kvalitet och som därmed inkluderades i litteraturstudiens resultat.

Dataanalys

Analysen av data genomfördes i enlighet med Kristenssons (2014) beskrivning av en integrerad analys och med induktiv ansats. Integrerad analys används för att sammanställa resultaten från olika studier, för att på så sätt få en överblick över insamlat material. Induktiv ansats innebär att insamlad data styr analysen (Kristensson, 2014). I litteraturstudiens analys identifierades likheter, skillnader och strukturer i insamlat material från artiklarna. Analysen inleddes med att båda författarna läste igenom samtliga artiklar för att få en överblick av innehållet. Utifrån litteraturstudiens syfte identifierade författarna sedan relevanta textenheter i artiklarna. Utifrån textenheternas innebörd framkom 39 koder. Koderna sorterades utifrån gemensamma innebörder och tilldelades en färg. Koder med samma färg bildade en kategori. Färgindelningen resulterade i litteraturstudiens fyra kategorier: emotionell betydelse, BPSD, fysisk förmåga och social förmåga. Exempel på analysen redovisas i tabell 3.

Tabell 3. Exempel på analys

Författare	Textenhet	Kod	Kategori
Olsen, 2016	On balance, the AAA intervention was a significant positive effect from T0 to T1 (p = 0.03)	Balans	Fysisk förmåga
Swall, 2013	The dog's presence seems to open the person's own inner thoughts and memories, while caressing and telling the dog about memories from the present time and earlier life.	Väcka minne	Emotionell betydelse

Forskningsetiska avvägningar

Helsingforsdeklarationen (2013) är etiska riktlinjer gällande forskning som innefattar människor. Forskaren har skyldighet att säkerhetsställa människornas rättigheter samt välbefinnande under forskningsprocessen. Vid forskning kring utsatta grupper är vikten av att personens rättigheter skyddas av ännu högre betydelse och specifika åtgärder bör därför övervägas (Helsingforsdeklarationen, 2013). Personer med kognitiv svikt, till exempel personer med demenssjukdom, utgör en sårbar grupp. Forskning kring personer med demenssjukdom kan därför bland annat utgöra ett hot mot personens autonomi, det vill säga rätten till självbestämmande (Polit & Beck, 2010). Personer med demenssjukdom kan även ha svårt att minnas vad som sagts och att föra ett resonemang kring en situation. Kommunikation

och information måste därför anpassas utifrån individens förmåga att ta till sig informationen (Socialstyrelsen, 2017). För att kunna ge fullständigt informerat samtycke bör personen kunna väga risker gentemot fördelar, vilket kan utgöra en svårighet för personer med kognitiva eller emotionella funktionsnedsättningar (Polit & Beck, 2010). I dessa fall ska en rättslig behörig ställföreträdare ge sitt medgivande för personen att ingå i studien (Helsingforsdeklarationen, 2013).

Studierna som inkluderades i litteraturstudien kontrollerades för resonemang kring etiska aspekter. Av de inkluderade studierna var åtta godkända av en etisk kommitté. Övriga studier bekräftar att samtycke från deltagare eller närstående har inhämtats och att informationen till deltagarna gällande interventionen har givits på ett anpassat sätt utifrån deltagarnas kognitiva förmåga.

Författarna till litteraturstudien har en förförståelse både gällande personer med demenssjukdom samt hundars betydelse för människor utifrån egna erfarenheter. Författarna har under processen varit medvetna om förförståelsen och arbetat för att inte påverka litteraturstudiens resultat utifrån personliga erfarenheter.

Resultat

Utifrån datainsamlingen har sju kvantitativa och tre kvalitativa artiklar identifierats och analyserats för att undersöka vårdhundars betydelse för personer med demenssjukdom. Litteraturstudiens inkluderade studier redovisas i Bilaga 2. Analysen resulterade i fyra kategorier: emotionell betydelse, BPSD, fysisk förmåga och social förmåga.

I resultatet har författarna till litteraturstudien valt att genomgående använda begreppet "AAI" för att beskriva interventionen och begreppet "vårdhund" för att beskriva hunden som används i de inkluderade studierna.

Emotionell betydelse

Kårefjärd och Nordgren (2019) och Olsen et al. (2016) undersökte hur AAI påverkade livskvaliteten hos personer med demenssjukdom med hjälp av "The Quality of Life in Late-Stage Dementia scale" (QUALID). QUALID är ett mätinstrument för att mäta livskvaliteten hos personer med demenssjukdom i ett senare stadie. Bedömningen genomfördes av vårdpersonal som kände personen väl och utgick från personens beteende och sinnesstämning. I bedömningen ingick bland annat om personen med demenssjukdom den senaste veckan hade varit glad, ledsen eller irriterad samt om personen hade velat umgås med andra. Utifrån mätningar visades AAI kunna bidra till en ökad livskvalitet hos personer med demenssjukdom (Kårefjärd & Nordgren, 2019). I studien av Olsen et al. (2016) framkom däremot att livskvaliteten inte påverkades av interventionen.

AAI kan ha en inverkan på olika känslor, både positiva och negativa, hos personerna med demenssjukdom (Pérez-Sáez et al., 2020; Wesenberg et al., 2019; Mossello et al., 2011). "Nonpharmacological Therapy Experience Scale" (NPT-ES) användes för att mäta den emotionella och sociala effekten av en icke-farmakologisk intervention. I mätningen observerades deltagarnas medverkan, glädje, relationen till andra, missnöje och avvisande. AAI har visats bidra till att öka glädjen samt förbättra relationen till andra och samtidigt minska missnöje och avvisande (Pérez-Sáez et al., 2020). "The Observed Emotion Rating Scale" (OERS) är ett annat instrument som användes för att mäta positiva och negativa känslor. Instrumentet mätte fem olika känslor; glädje, alerthet, ilska, oro/rädsla och ledsamhet genom att observera deltagarnas sinnesstämning. Två studier som använde OERS visade att AAI kan öka känslan av glädje hos personer med demenssjukdom (Wesenberg et al., 2019; Mossello et al., 2011).

I en kvalitativ studie av Swall et al. (2015) analyserades verbal och icke-verbal kommunikation med syftet att belysa deltagarnas upplevelse av att möta en vårdhund under en målinriktad intervention. Mötet videoinspelades och analyserades gällande interaktionen mellan deltagare och hund. Vårdhundens närvaro visades bidra till ett lugn och en förmåga att vara i nuet, samt väckte minnen hos personerna med demenssjukdom (Swall et al., 2015).

I ytterligare två kvalitativa studier intervjuades hundförare för att beskriva deras erfarenheter av hur vårdhundar har påverkat personer med demenssjukdom (Swall et al. 2019; Swall et al.,

2016). Ur intervjuerna framkom att vårdhundens närvaro kunde framkalla känslor, tankar och minne, samt underlättade för personerna att öppna upp sig. Vidare kunde hundens närvaro även lindra symtom som ångest och smärta samt öka känslan av välbefinnande. Utifrån intervjuerna framkom det även att hundförare upplevde att mötet mellan hunden och personen med demenssjukdom skapade meningsfullhet. De meningsfulla stunderna tillsammans med hunden kunde hjälpa personen att skifta fokus från situationen till att vara närvarande i stunden (Swall et al. 2019; Swall et al., 2016).

BPSD

Flera studier undersökte hur AAI påverkade olika symtom av BPSD hos personer med demenssjukdom. (Majic et al., 2013; Mossello et al., 2011; Sellers, 2005; Pérez-Sáez et al., 2020). AAI visades kunna bromsa utvecklingen och även minska agitation (Sellers, 2005; Majic et al., 2013). Däremot visade andra studier ingen signifikant effekt på agitation hos personer med demenssjukdom (Mossello et al., 2011; Pérez-Sáez et al., 2020). Vidare undersöktes BPSD-symtomet depression, där Majic et al. (2013) kom fram till att AAI kunde bromsa utvecklingen, medan Mossello et al. (2011) inte fann någon signifikant effekt på depression.

Känslorna ledsamhet och oro undersöktes i två studier med hjälp av OERS, men resultaten skiljde sig från varandra. Både ledsamhet och oro visades minska i studien av Mossello et al. 2011, medan ingen signifikant skillnad visades i studien av Pérez-Sáez et al. (2020) gällande någon av känslorna.

Fysisk förmåga

Den fysiska förmågan hos personer med demenssjukdom kan på olika sätt påverkas av AAI (Olsen et al., 2016; Wesenberg et al., 2019; Mossello et al., 2011). "Berg balance scale" (BBS) är ett instrument som mätte deltagarnas statiska och dynamiska balansförmåga. Mätningarna skedde genom att deltagarnas förmåga att klara av olika uppgifter observerades, till exempel att resa sig från en stol eller att stå med fötterna ihop. AAI har visats kunna

påverka balansförmågan positivt och den positiva effekten kvarstod även tre månader efter avslutad intervention (Olsen et al., 2016).

Vidare undersöktes hur AAI påverkade rörelseförmågan med hjälp av "Motor Behavior observation form" (MoBOF). MoBOF mätte hur ofta fyra olika motoriska aktiviteter förekom hos deltagarna. Mätningen innefattade deltagarnas rörelseförmåga, verbala uttryck, intresse för omgivningen samt avsaknad av intresse för omgivningen. Ökade och mer långvariga rörelser hos personer med demenssjukdom kunde ses efter AAI (Wesenberg et al., 2019; Mossello et al., 2011).

Social förmåga

Flera studier undersökte på olika sätt hur den sociala förmågan påverkades av AAI (Mossello et al., 2011; Wesenberg et al., 2019; Pérez-Sáez et al., 2020; Sellers., 2005). "Social Behavior Observation Checklist" (SBOC) användes som ett instrument för att analysera sociala beteende i form av leende, blick, fysisk kontakt, verbala uttryck samt hur deltagarna lutade sig. Flera studier visade att AAI kunde bidra till en ökning i samtliga sociala beteende som observerades (Pérez-Sáez et al., 2020; Sellers, 2005; Mossello et al., 2011; Wesenberg et al., 2019). En av studierna som undersökte den sociala förmågan genom att analysera deltagarnas blick, kom fram till att AAI inte påverkade blicken (Wesenberg et al., 2019). Andra sociala beteende mättes med hjälp av MoBOF. AAI visades bidra till att personer med demenssjukdom blev mer uppmärksamma samt fick ett ökat intresse för omgivningen. Det visades genom att deltagarna tog mer initiativ och visade intresse för aktiviteten de deltog i (Mossello et al., 2011).

Diskussion

Diskussion av vald metod

Författarna har valt att söka efter vetenskapliga artiklar i databaserna PubMed och Cinahl eftersom de är två välkända databaser inom omvårdnadsvetenskap. Att använda båda databaserna visades vara fördelaktigt för litteraturstudien eftersom författarna fann relevanta artiklar från båda databaserna. När litteraturstudien planerades var Psycinfo tänkt att användas som ytterligare en databas. Sökningarna i PubMed och Cinahl visade sig ge tillräckligt antal vetenskapliga artiklar för litteraturstudien. Trots det gjordes en sökning i Psycinfo, med samma söktermer som i övriga databaser. Sökningen resulterade i 41 träffar, men av de artiklar som uppfyllde litteraturstudiens kriterier, återfanns samtliga i PubMed eller Cinahl. Därav valde författarna att inte använda Psycinfo som en databas till den här litteraturstudien.

Vid de preliminära sökningarna användes sökordet "Alzheimer Disease", tillsammans i ett sökblock med sökordet "Dementia". I de aktuella sökningarna för litteraturstudien valdes sökordet "Alzheimer Disease" bort. Anledningen till det var att författarna till litteraturstudien kom fram till att sökordet inte resulterade i ytterligare träffar än vid sökning på endast "Dementia". Sökblocket gällande interventionen utökades med sökorden "Animal assisted intervention" och "Animal assisted activity" för att få en bredare sökning. Sökorden i fritext valde författarna att söka inom citationstecken för att endast få träffar med de exakta sökorden. Det resulterade i fler relevanta träffar för litteraturstudiens syfte.

Litteraturstudien genomfördes genom en integrerad analys med induktiv ansats.

Litteraturstudiens syfte var att undersöka betydelsen av vårdhundar för personer med demenssjukdom. Författarna ansåg att en integrerad analys var den mest lämpliga analysmetoden för studiens syfte. Vid forskning med induktiv ansats strävar forskaren efter att beskriva och förklara ett fenomen. Vid induktiv ansats finns ingen hypotes, utan det insamlade materialet får tala fritt och koder skapas utifrån innehållet. Induktiv ansats är mindre styrd och lämnar därmed större utrymme för tolkning. Trovärdighet innebär att litteraturstudiens resultat speglar de inkluderade studiernas innehåll (Polit & Beck, 2010). Att litteraturstudien genomfördes med induktiv ansats kan ses som fördelaktigt för

litteraturstudiens trovärdighet eftersom materialets innehåll utgör koderna, kategorierna och slutligen resultatet. Reliabilitet är ett begrepp som beskriver huruvida resultatet hade blivit detsamma om studien utförts på nytt (Polit & Beck, 2010). Att resultatet utgörs av författarnas tolkning av det insamlade materialet kan utgöra en svaghet för litteraturstudiens reliabilitet.

I litteraturstudien valde författarna att inkludera tre kvalitativa respektive sju kvantitativa studier. Syftet med det var att få ett bredare perspektiv på vilken betydelse vårdhundar kan ha för personer med demenssjukdom, vilket kan utgöra en styrka för litteraturstudiens överförbarhet och trovärdighet. Det valda ämnet är ett relativt nytt forskningsområde och det finns därmed endast ett begränsat antal studier inom området. För att få tillräckligt med data till litteraturstudien valde författarna att inkludera studier från år 2005 och framåt. Deltagarna i de inkluderade studierna utgörs av en sårbar grupp. Författarna avsikt var att endast inkludera studier som var godkända av en etisk kommitté. På grund av ett begränsat antal artiklar inom forskningsområdet var detta tyvärr inte möjligt. Författarna ansåg det viktigt att det fanns ett etiskt resonemang eller att det framkom tydligt att deltagarna eller närstående lämnat samtycke för att ingå i studien. Författarna valde därför att ha det som krav på studierna som inkluderades. Ett fåtal artiklar exkluderades på grund av avsaknad av etiskt resonemang och/eller samtycke från deltagarna eller närstående. Författarna ser det som en styrka för litteraturstudiens trovärdighet. De inkluderade studierna är genomförda i Norge, Italien, Tyskland, USA, Spanien och Sverige vilket är en styrka för litteraturstudiens överförbarhet eftersom den är aktuell i flera delar av världen.

Diskussion av framtaget resultat

Det är välkänt att depressiva symtom är vanligt vid demenssjukdom och att det utgör ett hot för personernas livskvalitet. Personer med demenssjukdom upplever även ofta bristande motivation och vilja till att medverka vid aktiviteter i det dagliga livet (Holopainen et al., 2019). Ur litteraturstudien framkommer att vårdhundar som intervention för personer med demenssjukdom kan bidra till ökad glädje samt även minska deras missnöje. Användandet av vårdhundar kan även förbättra personernas relation till andra och minska avvisande beteende (Pérez-Sáez et al., 2020; Wesenberg et al., 2019; Mossello et al., 2011). Det kan därför antas att vårdhundar som intervention inom hälso- och sjukvården kan ha en emotionell betydelse för personer med demenssjukdom. Eftersom positiva känslor visats öka och negativa känslor

minskats kan det förmodas att intervention med vårdhund även kan bidra till en förbättrad livskvalitet.

Gällande vårdhundars betydelse för livskvaliteten har en studie visat att vårdhundar kan förbättra livskvaliteten för personer med demenssjukdom (Kårefjärd & Nordgren, 2019). Samtidigt finns det resultat som tyder på att vårdhundar inte påverkar livskvaliteten hos personer med demenssjukdom (Olsen et al., 2016). Det kan tänkas bero på att studierna har använt vårdhundar som intervention på olika sätt. I studien av Kårefjärd & Nordgren (2019) genomfördes interventionerna individuellt och utifrån individens specifika behov, medan interventionerna i studien av Olsen et al. (2016) genomfördes i grupp. Vidare skilde sig även studiedeltagarnas grad av demenssjukdom. I studien av Olsen et al. (2016) hade endast en deltagare svårt utvecklad demenssjukdom, medan alla deltagare i studien av Kårefjärd & Nordgren (2019) hade måttligt till svårt utvecklad demenssjukdom. Det kan därför antas utifrån litteraturstudiens resultat att individuella interventioner med vårdhundar kan ha bättre effekt än gruppinterventioner på livskvaliteten för personer med demenssjukdom. Resultatet tyder även på att vårdhundar som intervention kan ha en större effekt på livskvaliteten vid måttlig till svårt utvecklad demenssjukdom, än vid demenssjukdom i lindrigare stadier.

Kommunikationssvårigheter är vanligt förekommande vid demenssjukdom och utgör ett hinder för personen att uttrycka sina behov och önskemål (Edberg & Ericsson, 2017). Vårdhundar kan här vara värdefulla då de visat sig kunna framkalla känslor och minne, underlätta för personerna att öppna upp sig samt bidra till ett lugn och känsla av att vara i nuet (Swall et al. 2019; Swall et al., 2016; Swall et al., 2015). Människan har både psykiska och fysiska behov som behöver tillgodoses för att individen ska uppleva välbefinnande. Några av de grundläggande behoven är möjlighet till avkoppling samt möjlighet att uttrycka önskemål och känslor (Henderson, 1978; Wiklund Gustin & Lindwall, 2012). Eftersom vårdhundar kan bidra till ett lugn samt framkalla känslor och hjälpa personen öppna upp sig kan det tänkas att vårdhundar kan bidra till att tillgodose flera psykiska behov hos personer med demenssjukdom.

BPSD hanteras vanligen genom farmakologisk behandling med antipsykotiska läkemedel. Den farmakologiska behandlingen resulterar i sin tur i oönskade biverkningar, till exempel ytterligare försämring av kognitiv förmåga, infektioner i lungor och luftvägar samt ödem (Ballard et al., 2009). Flera studier påvisar att icke-farmakologiska interventioner, till

exempel olika aktiviteter, musikterapi och aromaterapi kan bidra till minskade symtom av BPSD (Martini de Oliveira et al., 2015; Cohen-Mansfield, 2003). Även intervention med vårdhund kan ha effekt på några symtom av BPSD. Resultaten från de olika studierna skiljer sig dock åt (Majic et al., 2013; Mossello et al., 2011; Sellers, 2005; Pérez-Sáez et al., 2020). I en studie jämfördes en interventionsgrupp med en kontrollgrupp. Resultatet från kontrollgruppen visade en tydlig försämring i symtomen agitation och depression under studieperioden. I interventionsgruppen skedde däremot ingen försämring utan nivån av agitation och depression förblev konstant. Resultatet tyder därmed på att intervention med vårdhund kan bromsa utvecklingen av BPSD (Majic et al., 2013). Symtomet depression tycks i andra studier inte påverkas av intervention med vårdhund (Mossello et al., 2011; Pérez-Sáez et al., 2020). Två studier använder samma mätinstrument för att undersöka effekten på oro och ledsamhet. En av studierna visar en positiv effekt (Mossello et al., 2011), medan den andra inte påvisar någon statistiskt signifikant skillnad (Pérez-Sáez et al., 2020). Trots att studiernas resultat skiljer sig åt visar den ena på en positiv effekt. Oro och ledsamhet är vanligt förekommande symtom av BPSD, vilket kan innebära ett ökat lidande för personen. Det kan därför vara betydelsefullt att vidare undersöka i vilket utsträckning vårdhundar kan påverka oro och ledsamhet hos personer med demenssjukdom. BPSD kan bero på att grundläggande behov inte blivit tillgodosedda. Det kan därför förmodas att vårdhundar kan ha en betydande del i tillgodosedandet av de grundläggande behoven. Därmed kan vårdhundsinterventioner troligen användas som ett komplement till den farmakologiska behandlingen som används vid BPSD.

Användandet av vårdhundar kan bidra till ökade och mer långvariga rörelser hos personer med demenssjukdom (Wesenberg et al., 2019; Mossello et al., 2011). Socialstyrelsen (2017) belyser att regelbunden balansträning är en viktig del i det preventiva arbetet gällande fallrisk för personer med demenssjukdom. Vårdhundar som intervention kan påverka balansförmågan positivt och effekten kvarstod även efter tre månader (Olsen et al., 2016). Vårdhundar kan därför anses vara betydelsefulla för den fysiska förmågan hos personer med demenssjukdom på flera olika sätt, bland annat genom att främja fysisk aktivitet och minska risken för fallolyckor.

Med en kognitiv nedsättning följer även hinder i den sociala förmågan. Förmågan att interagera med andra kan till följd av minnes-, tankes- och kommunikationssvårigheter bli allt mer utmanande (Hackett et al., 2019). Intervention med vårdhund kan främja flera sociala

beteende hos personer med demenssjukdom. Till exempel har interventionen bidragit till ökad verbalitet och uppmärksamhet, ökat intresse för omgivningen, samt förbättrad relation till andra (Pérez-Sáez et al., 2020; Sellers, 2005; Mossello et al., 2011; Wesenberg et al., 2019). Ett av de grundläggande behoven hos människan är förmågan och möjligheten att kommunicera med andra människor och att uttrycka känslor, behov och åsikter (Wiklund Gustin & Lindwall, 2012). Den ökade nivån av sociala beteende hos personer med demenssjukdom som litteraturstudiens resultat tyder på indikerar att intervention med vårdhund kan bidra till att tillfredsställa detta grundläggande behov hos människan.

Samtliga studier som inkluderats i litteraturstudien har ett utifrånperspektiv, vilket innebär att det inte är deltagarna själv som bedömt vilken betydelse interventionen haft för dem. I de kvantitativa studierna används olika mätinstrument som bedöms av andra personer än deltagarna själv. I de kvalitativa studierna är det andra personers tolkning av personen med demenssjukdoms upplevelse. Eftersom bedömningarna består av utomstående personers tolkningar finns det utrymme för att personliga åsikter och erfarenheter påverkat resultaten. Det kan därmed inte säkerställas att resultaten hade blivit lika om bedömningen utförts av någon annan. Att studierna har ett utifrånperspektiv kan därför ses som en svaghet för resultatets trovärdighet och reliabilitet. Dock hade svagheten troligtvis kvarstått om deltagarna själv utfört bedömningarna, eftersom deltagarna i de inkluderade studierna till stor del är personer med måttlig till svår demenssjukdom. Demenssjukdom i ett senare stadie kan utgöra en risk för att personerna saknar tillräcklig kognitiv förmåga för att bedöma interventionens påverkan på ett adekvat sätt.

I ett antal av studierna som inkluderats i litteraturstudien har urvalet av deltagare varit begränsat. I kvalitativ forskning är målet med urvalet att uppnå mättnad, vilken innebär att inga nya teman tillkommer vid ytterligare datainsamling. Huruvida mättnad är uppnått eller inte bestäms av forskaren, och är också beroende av syftet med forskningen. En del forskare strävar inte efter ett stort urval, utan väljer istället en mer djupgående strategi i ett mindre urval. I kvantitativ forskning är urvalets storlek avgörande för möjligheten att generalisera till en större population (Polit & Beck, 2010). De inkluderade studiernas begränsade urval kan ses som en svaghet för studiernas generaliserbarhet och överförbarhet. I en del av de inkluderade studierna har författarna dock fört ett resonemang kring det begränsade urvalet. Mossello et al. (2011) beskriver exempelvis att interventionen, AAI, kräver ett mindre antal deltagare eftersom det är beroende av en interaktion mellan varje individuell deltagare och

vårdhunden. Andra artiklar med ett begränsat urval beskriver att fler studier med större urval krävs för att styrka deras resultat.

Ett bortfall innebär en förlust av deltagare under studieperioden, vilket kan påverka studiens utfall (Polit & Beck, 2010). Författarna till litteraturstudien har under kvalitetsgranskningen kontrollerat alla inkluderade studier för eventuella bortfall. De inkluderade studierna har redovisat eventuella bortfall samt fört ett resonemang kring bortfallets betydelse för studiernas resultat. Ingen av de inkluderade studierna hade ett bortfall som påverkade deras kvalitet negativt, vilket kan ses som en styrka för litteraturstudiens trovärdighet.

Slutsats och kliniska implikationer

Litteraturstudien har sammanfattningsvis visat att intervention med vårdhund kan vara betydande för personer med demenssjukdom på olika sätt. Flera av de symptom som vid demenssjukdom vanligen behandlas med läkemedel kan lindras med hjälp av vårdhundar. Genom att använda vårdhundar som komplementär metod kan därmed läkemedelsanvändning och läkemedelsrelaterade problem minska eller till och med undvikas. Även fallolyckor kan förebyggas genom den positiva effekt som vårdhundar visats ha på den fysiska förmågan hos personer med demenssjukdom. Genom att använda vårdhundar inom de områden där det visats ha betydelse kan det lidandet som en demenssjukdom innebär lindras, konsekvenser av sjukdomen förebyggas samt belastningen på omgivningen och samhället minskas.

Utifrån de betydelser som vårdhundar visats ha finns det skäl att använda vårdhundar i det kliniska omvårdnadsarbetet gällande personer med demenssjukdom. Det finns inom forskningsområdet endast ett begränsat antal studier och av de studier som finns har majoriteten ett begränsat urval. För att ytterligare kunna säkerställa betydelsen av vårdhundar för personer med demenssjukdom finns därför ett behov av vidare forskning inom området.

Författarnas arbetsfördelning

Under hela arbetsprocessen har arbetsfördelningen varit jämn och båda författarna har arbetat tillsammans med litteraturstudiens alla delar.

Referenser

- AVMA. (2011). *Guidelines for Animal-Assisted Activity, Animal-Assisted Therapy and Resident Animal Programs*. AVMA. https://ebusiness.avma.org/files/productdownloads/guidelines_AAA.pdf
- Ballard, C., Hanney, M.L., Theodoulou M., McShane, R., Kossakowski, K., Gill, R., Juszczak, E., Yu, L.M., & Jacoby, R. (2009). The dementia antipsychotic withdrawal trial (DART-AD): long-term followup of a randomised placebo-controlled trial. *The Lancet Neurology*, 8(2), 151–157. [https://doi.org/10.1016/S1474-4422\(08\)70295-3](https://doi.org/10.1016/S1474-4422(08)70295-3)
- Bernabei, V., De Ronchi, D., La Ferla, T., Moretti, F., Tonelli, L., Ferrari, B., Forlani, M., & Atti, A.R. (2013). Animal-assisted interventions for elderly patients affected by dementia or psychiatric disorders: A review. *Journal of Psychiatric Research*. 47(2013), 762–773. doi: 10.1016/j.jpsychires.2012.12.014
- Chan, M., Nicklason, F., & Vial, JH. (2001). Adverse drug events as a cause of hospital admission in the elderly. *Intern Med J*, 31(4), 199–205. doi: 10.1046/j.1445-5994.2001.00044.x
- Cohen-Mansfield, J. (2003). Nonpharmacologic Interventions for Psychotic Symptoms in Dementia. *Sage Publications*. 16(4), 219–24. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1177/0891988703258665>
- Edberg, A-K., & Ericsson, I. (2017). Kognitiv förmåga och svikt. I K. Blomqvist, A. Edberg, M. Ernsth Bravell & H. Wijk (Red.), *Omvårdnad och äldre*. (1 uppl., s. 403–430). Studentlitteratur.
- Gerlach, LB., & Kales HC. (2020). Managing Behavioral and Psychological Symptoms of Dementia. *Psychiatric times*, 36(2). 315–327. doi: 10.1016/j.cger.2019.11.010.
- Hackett, R. A., Steptoe, A., Cadar, D., & Fancourt, D. (2019). Social engagement before and after dementia diagnosis in the English Longitudinal Study of Ageing. *PloS one*, 14(8). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0220195>
- Helsingforsdeklarationen. (Oktober 2013). *World medical association declaration of Helsinki: ethical principles for medical research involving human subjects*. <https://slf.se/app/uploads/2018/07/helsingforsdeklarationen.pdf>
- Henderson V. (1978). The concept of nursing. *Journal of advanced nursing*, 3(2), 113–130. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.1978.tb00837.x>
- Holopainen, A., Siltanen, H., Pohjanvuori, A., Makisalo-Ropponen, M., & Okkonen, E. (2019). Factors Associated with the Quality of Life of People with Dementia and with Quality of Life-Improving Interventions: Scoping Review. *Dementia*, 18(4), 1507–1537. doi: 10.1177/1471301217716725
- Håkanson, M., Palmgren Karlsson, C., Sallander, M., & Henriksson, G. (2008). *Husdjur och folkhälsa - En forskningsöversikt om betydelsen av sällskapsdjuren och lantbrukets djur för människors hälsa*. Vårdhundskolan. <http://www.vardhundskolan.se/Filer/Hakansson%20Husdjur%20och%20folkhalso.pdf>
- Institute of Medicine (US) Division of Health Promotion and Disease Prevention, Berg, R. L., & Cassells, J. S. (Eds.). (1992). *The Second Fifty Years: Promoting Health and Preventing Disability*. National Academies Press (US).
- International Council of Nurses (2017). ICN:s etiska kod för sjuksköterskor. Svensk sjuksköterskeförening. <https://www.swenurse.se/download/18.9f73344170c0030623146a/1584003553081/icns%20etiska%20kod%20f%C3%B6r%20sjuksk%C3%B6terskor%202017.pdf>
- Kristensson, J. (2014). Handbok i uppsatsskrivande och forskningsmetodik för studenter inom hälso- och vårdvetenskap (1 uppl.). Natur & Kultur.

- Kverno, K.S., Black, B.S., Nolan M.T., & Rabins, P.V. (2009). Research on treating neuropsychiatric symptoms of advanced dementia with non-pharmacological strategies, 1998–2008: a systematic literature review. *International Psychogeriatrics*, 21(5), 825–843. doi: 10.1017/S1041610209990196
- Kårefjård, A., & Nordgren, L. (2019). Effects of dog-assisted intervention on quality of life in nursing home residents with dementia. *Scandinavian journal of occupational therapy*, 26(6), 433–440. <https://doi.org/10.1080/11038128.2018.1467486>
- Livingston, G., Johnston, K., Katona, C., Paton, J., & Lyketsos, C.G. (2005). Systematic review of psychological approaches to the management of neuropsychiatric symptoms of dementia. *The American Journal of Psychiatry*, 162(11), 1996–2021. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1176/appi.ajp.162.11.1996>
- Lundqvist, M., Levin, L-Å., Roback, K., & Alwin, J. (2018). The impact of service and hearing dogs on health-related quality of life and activity level: a Swedish longitudinal intervention study. *BMC Health Services Research*, 18(497), 1–9. <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3014-0>
- Majić, T., Gutzmann, H., Heinz, A., Lang, U. E., & Rapp, M. A. (2013). Animal-assisted therapy and agitation and depression in nursing home residents with dementia: a matched case-control trial. *The American journal of geriatric psychiatry: official journal of the American Association for Geriatric Psychiatry*, 21(11), 1052–1059.
- Martini de Oliveira, A., Radanovic, M., Cotting Homem de Mello, P., Cardoso Buchain, P., Dias Barbosa Vizzotto, A., Celestino, D.L., Stella, F., V. Piersol, C., & V. Forlenza, O. (2015). Nonpharmacological Interventions to Reduce Behavioral and Psychological Symptoms of Dementia: A Systematic Review. *Hindawi Publishing Corporation*. 2015. <http://dx.doi.org/10.1155/2015/218980>
- Morrison, M.L. (2007). Health Benefits of Animal-Assisted Interventions. *Complementary Health Practice Review*. 12(1), 51–62. doi: 10.1177/1533210107302397
- Mossello, E., Ridolfi, A., Mello, A. M., Lorenzini, G., Mugnai, F., Piccini, C., Barone, D., Peruzzi, A., Masotti, G., Marchionni, N., Mello, A. M., & Barone, D. (2011). Animal-assisted activity and emotional status of patients with Alzheimer's disease in day care. *International Psychogeriatrics*, 23(6), 899–905. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1017/S1041610211000226>
- Nordgren, L., & Engström, G. (2012). Effects of animal-assisted therapy on behavioral and/or psychological symptoms in dementia: a case report. *American journal of Alzheimer's disease and other dementias*, 27(8), 625–632. <https://doi.org/10.1177/1533317512464117>
- Norlén, P. (2014). Läkemedel vid nedsatt njur- och leverfunktion. I P. Norlén & E. Lindström (Red). *Farmakologi*. (3 uppl., s.79). Liber.
- Olsen, C., Pedersen, I., Bergland, A., Enders-Slegers, M-J., & Ihlebæk, C. (2016). Effect of animal-assisted activity on balance and quality of life in home-dwelling persons with dementia. *Geriatric nursing*, 37(4), 284–291. <https://doi.org/10.1016/j.gerinurse.2016.04.002>
- Pérez-Sáez, E., Pérez-Redondo, E., & González-Ingelmo, E. (2020). Effects of Dog-Assisted Therapy on Social Behaviors and Emotional Expressions: A Single-Case Experimental Design in 3 People With Dementia. *Journal of Geriatric Psychiatry & Neurology*, 33(2), 109–119. <https://doi-org.ludwig.lub.lu.se/10.1177/0891988719868306>
- Pfister, B., Jonsson, J., & Gustafsson, M. (2017). Drug-related problems and medication reviews among old people with dementia. *BMC Pharmacology and Toxicology*, 18(52), doi: 10.1186/s40360-017-0157-2
- Polit, D.F. & Beck, C.T. (2010). *Essentials of nursing research: Appraising evidence for nursing practice*. (7 ed.). Lippincott Williams & Wilkins.

- Sellers DM. (2005). The evaluation of an animal assisted therapy intervention for elders with dementia in long-term care. *Activities, Adaptation & Aging*, 30(1), 61–77. doi:10.1300/J016v30n01_04
- Socialstyrelsen (2017). *Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom. Stöd för styrning och ledning* (Artikelnummer 2017-12-2). <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2017-12-2.pdf>
- Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2014a). *Mall för kvalitetsgranskning av observationsstudier*. <https://www.sbu.se/contentassets/886fcb546f7f4b3b8ba3d1bdce9367d3/bilaga-2-granskningsmallar.pdf>
- Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2014b). *Mall för kvalitetsgranskning av randomiserade studier*. <https://www.sbu.se/contentassets/886fcb546f7f4b3b8ba3d1bdce9367d3/bilaga-2-granskningsmallar.pdf>
- Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2020a). *SBU:s metodbok*. <https://www.sbu.se/sv/metod/sbus-metodbok/#granskningsmall>
- Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. (2020b). *Bedömning av studier med kvalitativ metodik*. https://www.sbu.se/globalassets/ebm/bedomning_studier_kvalitativ_metodik.pdf
- Swall, A., Craftman, Å., Grundberg, Å., Wiklund, E., Väliäho, N., & Hagelin, C. L. (2019). Dog handlers' experiences of therapy dogs' impact on life near death for persons with dementia. *International journal of palliative nursing*, 25(2), 65–71. <https://doi.org/10.12968/ijpn.2019.25.2.65>
- Swall, A., Ebbeskog, B., Lundh Hagelin, C., & Fagerberg, I. (2015). Can therapy dogs evoke awareness of one's past and present life in persons with Alzheimer's disease?. *International journal of older people nursing*, 10(2), 84–93. <https://doi.org/10.1111/opn.12053>
- Swall, A., Ebbeskog, B., Lundh Hagelin, C., & Fagerberg, I. (2016). 'Bringing respite in the burden of illness' - dog handlers' experience of visiting older persons with dementia together with a therapy dog. *Journal of clinical nursing*, 25(15–16), 2223–2231. <https://doi.org/10.1111/jocn.13261>
- Swedish Standards Institute. (2013). *Vårdhundsteam inom äldreomsorg, demensvård och rehabilitering för vuxna efter förvärvat hjärnskada - Krav på utbildning (SS 8760000:2013)*. Svenska institutet för standarder. <https://www.sis.se/api/document/preview/98236/>
- Wesenberg, S., Mueller, C., Nestmann, F., & Holthoff-Detto, V. (2019). Effects of an animal-assisted intervention on social behaviour, emotions, and behavioural and psychological symptoms in nursing home residents with dementia. *Psychogeriatrics: the official journal of the Japanese Psychogeriatric Society*, 19(3), 219–227. <https://doi.org/10.1111/psyg.12385>
- Wiklund Gustin, L., & Lindwall, L. (2012). *Omvårdnadsteorier i klinisk praxis*. (1 uppl.). Natur & kultur.
- Zents, C.E., Fisk, A.K., & Lauback, C.W. (2017). Paws for Intervention: Perceptions About the Use of Dogs in Schools. *Journal of creativity in mental health*, 12(1), 82–98. doi:org/10.1080/15401383.2016.1189371

Bilaga 1. Begreppsförklaring

Begrepp:	Förklaring:
Tjänstehund	Arbetar med olika typer av uppdrag i samhällets tjänst.
Tjänstehundar med sök- och skyddsuppdrag	Tjänstehund som framförallt används inom till exempel polis, försvarsmakt, tull och kriminalvården, exempelvis narkotikahund och skyddshund.
Sociala tjänstehundar	Tjänstehund som arbetar med uppdrag enligt beslut från socialtjänst eller hälsovård för person med funktionsnedsättning eller sjukdom. Delas in i exempelvis assistanshund, terapihund och vårdhund
Assistanshund	En typ av social tjänstehund som fungerar som hjälpmedel åt en enskild person med fysisk funktionsnedsättning eller sjukdom.
Terapihund	En typ av social tjänstehund med varierande grad av utbildning.
Vårdhund	En typ av social tjänstehund som arbetar i team med sin förare med att främja välbefinnande hos personer med funktionsnedsättningar och att stimulera till träning av fysiska, psykiska, sociala, emotionella och kognitiva funktioner.
Vårdhundförare	Person med vårdutbildning som arbetar i team med en vårdhund.
Vårdhundsteam	Team med en vårdhundsförare och en vårdhund.
Animal assisted intervention (AAI)	Samlingsnamn för olika typer av interventioner med djur.
Animal assisted therapy (AAT)	En målstyrd intervention där ett djur som uppfyller specifika krav är en integrerad del av en behandlingsprocess.
Animal assisted activity (AAA)	En mindre målstyrd och mer spontan intervention där djuret närvarar under en aktivitet tillsammans med personen.

Bilaga 2 (2)

Bilaga 2. Artikelmatris

Författare (år), titel och land	Syfte	Metod och design	Etik	Resultat	Kvalitet
Kårefjärd, A., & Nordgren, L. (2019). Effects of dog-assisted intervention on quality of life in nursing home residents with dementia. Sverige.	“This study aimed to investigate the effects of dog-assisted intervention on quality of life in nursing home residents with dementia.”	Kvantitativ. Retrospektiv en-grupps pre-test post-test design.	Godkänd av etisk kommitté	Ökad livskvalitet.	Medelhög.
Majić, T., Gutzmann, H., Heinz, A., Lang, U. E., & Rapp, M. A. (2013) Animal-assisted therapy and agitation and depression in nursing home residents with dementia: a matched case-control trial. Tyskland.	“To investigate the efficacy of animal-assisted therapy (AAT) on symptoms of agitation/aggression and depression in nursing home residents with dementia in a randomized controlled trial.”	Kvantitativ. Prospektiv klusterkohortstudie.	Godkänd av etisk kommitté. Samtycke från deltagare och/eller närstående.	Bromsa utvecklingen agitation och depression.	Hög.
Mossello, E., Ridolfi, A., Mello, A. M., Lorenzini, G., Mugnai, F., Piccini, C., Barone, D., Peruzzi, A., Masotti, G., Marchionni, N., Mello, A. M., & Barone, D. (2011). Animal-assisted activity and emotional status of patients with Alzheimer’s disease in day care. Italien.	“This study aimed to assess the effect of AAA with dogs on cognition, BPSD, emotional status and motor activity in severe Alzheimer’s disease (AD).”	Kvantitativ. Explorativ studie med kontrollerad, icke-randomiserad design med upprepade mätningar.	Samtycke från deltagare och/eller närstående.	Ökad glädje. Ingen effekt på agitation och depression. Minskad ledsamhet och oro. Ökade rörelser. Ökad alerthet och uppmärksamhet, samt ökat intresse för omgivningen. Ökade verbala uttryck.	Medelhög.

<p>Olsen. C., Pedersen, I., Bergland, A., Enders-Slegers, M-J., & Ihlebæk, C. (2016).</p> <p>Effect of animal-assisted activity on balance and quality of life in home-dwelling persons with dementia.</p> <p>Norge.</p>	<p>“The main aim of the study on which this article is based was therefore to examine whether, in the context of in home-dwelling PWDs attending day-care centers, AAAs would have an effect on factors related to the risk of fall accidents, with balance and QoL as main outcomes.”</p>	<p>Kvantitativ.</p> <p>Prospektiv kluster-randomiserad studie.</p>	<p>Godkänd av etisk kommitté.</p> <p>Samtycke från deltagare och/eller närstående.</p>	<p>Ingen effekt på livskvalitet.</p> <p>Positiv effekt på balansförmågan.</p>	<p>Hög.</p>
<p>Pérez-Sáez, E., Pérez-Redondo, E., & González-Ingelmo, E. (2020).</p> <p>Effects of Dog-Assisted Therapy on Social Behaviors and Emotional Expressions: A Single-Case Experimental Design in 3 People With Dementia.</p> <p>Spanien.</p>	<p>“In this study, our aim is to compare the frequency of social behaviors, the emotional manifestations, and the experience during the activity of PwD at a specialized dementia unit during DAT and baseline sessions.”</p>	<p>Kvantitativ.</p> <p>A-B-A-B, enskild fallstudie med experimentell design.</p>	<p>Godkänd av etisk kommitté.</p> <p>Samtycke från deltagare och/eller närstående.</p>	<p>Ökad glädje, förbättrade relationer.</p> <p>Minskat missnöje och avvisande.</p> <p>Ingen effekt på agitation.</p> <p>Ingen effekt på ledsamhet och oro.</p> <p>Ökade sociala beteende.</p>	<p>Medelhög.</p>
<p>Sellers DM. (2005).</p> <p>The evaluation of an animal assisted therapy intervention for elders with dementia in long-term care.</p> <p>USA.</p>	<p>“This study examined the effects of animal assisted therapy (AAT) on the social and agitated behaviors of elders with dementia residing in long-term care.”</p>	<p>Kvantitativ.</p> <p>A-B-A-B, enskild fallstudie med experimentell design.</p>	<p>Samtycke från deltagare och/eller närstående.</p>	<p>Minskad agitation.</p> <p>Ökade sociala beteende.</p>	<p>Medelhög.</p>
<p>Swall, A., Ebbeskog, B., Lundh Hagelin, C., & Fagerberg, I. (2015).</p> <p>Can therapy dogs evoke awareness of one’s past and present life in persons with Alzheimers disease?</p> <p>Sverige.</p>	<p>“This study aims to illuminate the meaning of the lived experience of encounters with a therapy dog for persons with Alzheimer’s disease.”</p>	<p>Kvalitativ.</p> <p>Fenomenologisk, hermeneutisk ansats genom videoinspelning.</p>	<p>Godkänd av etisk kommitté.</p> <p>Samtycke från deltagare och/eller närstående.</p>	<p>Vårdhunden bidrar till lugn, förmåga att vara i nuet samt väcka gamla minne.</p>	<p>Medelhög.</p>

<p>Swall, A., Ebbeskog, B., Lundh Hagelin, C., & Fagerberg, I. (2016).</p> <p>‘Bringing respite in the burden of illness’ - dog handlers' experience of visiting older persons with dementia together with a therapy dog.</p> <p>Sverige.</p>	<p>“To illuminate meanings of the lived experiences of dog handlers’ when visiting older persons with dementia with their therapy dog.”</p>	<p>Kvalitativ.</p> <p>Fenomenologisk, hermeneutisk ansats genom semistrukturerade intervjuer.</p>	<p>Godkänd av etisk kommitté.</p> <p>Samtycke från deltagare och/eller närstående.</p>	<p>Framkalla känslor, tankar och minne, samt underlätta för personen att öppna upp sig.</p> <p>Lindra symptom.</p> <p>Öka välbefinnande och skapa meningsfullhet.</p> <p>Vara i nuet.</p>	<p>Medelhög.</p>
<p>Swall, A., Craftman, Å., Grundberg, Å., Wiklund, E., Väliaho, N., & Hagelin, C. L. (2019).</p> <p>Dog handlers' experiences of therapy dogs' impact on life near death for persons with dementia.</p> <p>Sverige.</p>	<p>“To describe the impact of therapy dogs on people with dementia in the final stages of life from the perspective of the dog handler.”</p>	<p>Kvalitativ.</p> <p>Deskriptiv metod genom semistrukturerade intervjuer.</p>	<p>Godkänd av etisk kommitté.</p> <p>Samtycke från deltagare och/eller närstående.</p>	<p>Framkalla känslor, tankar och minne, samt underlätta för personen att öppna upp sig.</p> <p>Lindra symptom.</p> <p>Öka välbefinnande och skapa meningsfullhet.</p> <p>Vara i nuet.</p>	<p>Medelhög.</p>
<p>Wesenberg, S., Mueller, C., Nestmann, F., & Holthoff-Detto, V. (2019).</p> <p>Effects of an animal-assisted intervention on social behaviour, emotions, and behavioural and psychological symptoms in nursing home residents with dementia.</p> <p>Tyskland.</p>	<p>“The aim of this study was to investigate if the inclusion of an animal adds value to psychosocial interventions for people with dementia.”</p>	<p>Kvantitativ.</p> <p>Experimentell design.</p>	<p>Godkänd av etisk kommitté.</p> <p>Samtycke från deltagare och/eller närstående.</p>	<p>Ökad glädje.</p> <p>Ökade och mer långvariga rörelser i överkroppen.</p> <p>Ingen effekt på social interaktion.</p> <p>Ökade verbala uttryck efter sex månader.</p> <p>Mer långvarig fysisk kontakt.</p>	<p>Hög.</p>